

## *Biografi, akribi og lidt om helte og heltinder*

| BIRGITTE POSSING: *Ind i biografien*, Gyldendal, København 2015, 302 s., 299,95 kr.

Historiefaget er som alle andre humanistiske discipliner karakteriseret af forskellige modebølger, både store langsomme dønninger, dramatiske skumtoppe og skæve søer. Den biografiske bølge har rullet længe, i hvert fald et par årtier, og er tæt forbundet med fagets interne dynamik, mens interessen for helte, heltinder og lejlighedsvis også skurke er af nyere dato og i høj grad bestemt af forandringer i populærkulturen.<sup>1</sup> Den bredt formidlende historieskrivning har taget imod helte- og heltindetemaet med kyshånd,<sup>2</sup> men også i den mere fagligt formidlende ende af spektret forsøger man at ride med på bølgen.<sup>3</sup>

Begge strømninger, heltetemaet og det biografiske, flyder sammen i historikeren Birgitte Possings (f. 1952) lille, men ambitiøse bog *Ind i biografien*, hvor det helt rigtigt hedder: „Individet og de store personligheder [er] igen blevet drivkræfter i historien og er derfor nu igen på spil i biografierne. Helt i takt med tidsånden“.<sup>4</sup> Bogen er noget så nærliggende og velkomment som en videnskabelig introduktion til den biografiske genre på dansk, og Possing, der har flere biografier og biografiske fejder bag sig, er selvskreven til opgaven. Der er ingen tvivl om, at den meget personlige bog er veloplagt skrevet, tager fat i et spændende materiale og rummer tankevækkende perspektiver, men som det vil fremgå af det følgende, er der store problemer med akribien og især med dokumentationen for, at det forholder sig, som Possing antager med biografien i fortid og nutid.

<sup>1</sup> Jørgen Leth: *Mine helte. Det uperfekte menneske / 4*, København 2015.

<sup>2</sup> Maria Helleberg: *Vilde kvinder, milde kvinder. 12 kvindeliv fra guldalderen*, København 2003; Maria Helleberg: *Kvinder der forandrede Danmark. Ildhu, vilje og engagement*, Rødovre 2013; Maria Helleberg: *Kvinder der forandrede verden. 43 kvinder fra den franske revolution til i dag*, København 2014; Morten Petersen (red.): *Oprørere. Skæbnefortællinger om danmarkshistorens tolv største rebeller*, København 2006; Liv Thomsen: *Historiens heltinder. Fortællinger fra 3000 års kvindehistorie*, København 2014.

<sup>3</sup> Inge Adriansen & Mikkel Leth Jespersen (red.): *Skurke og helte i Sønderjyllands historie*, Aabenraa 2012; Thomas Lyngby et al: *Danmarks største søhelte*, København 2010; *Slagmark. Tidsskrift for idéhistorie. Helte og skurke*, nr. 65, 2013.

<sup>4</sup> Birgitte Possing: *Ind i biografien*, København 2015, s. 47.

*Birgitte Possing vs. Niels Thomsen*

*Ind i biografien* har været lang tid undervejs, og bogen lægger op til at være summen af Birgitte Possings livslange arbejde med den biografiske genre. Derfor må vi skrue tiden tilbage til 1992 for at finde spirerne til *Ind i biografien*. I 1992 stod Possing nemlig i et auditorium på Københavns Universitet i færd med at forsvare sin doktordisputats, *Viljens Styrke. Natalie Zahle. En biografi om dannelse, køn og magtfuldkommenhed*. Det var første gang, man havde indstillet en person til doktorgraden på baggrund af en biografi. Forsvaret var et tilløbsstykke, men blev også noget af en begivenhed, ikke så meget pga. Possings udmærkede biografi, som fordi formanden for bedømmelsesudvalget, historikeren Niels Thomsen (1930-2011), efter at have indstillet *Viljens Styrke* til forsvar syntes at have skiftet mening. I sin opposition ex auditorio oplyste han, at bedømmelsesudvalget kun havde accepteret afhandlingen efter, at den var blevet suppleret med et afsnit, og det var sket mest for at lade tvivlen komme Possing til gode. Han fremførte derefter sin kritik i en meget direkte og principiel form, og selv om han ikke udtalte ordene „denne afhandling bør forkastes“, fremgik det tydeligt, at den var ham inderligt imod. Han konkluderede, at afhandlingen ikke i nævneværdig grad stillede Zahle i nyt lys, og dermed kunne enhver jo lægge to og to sammen.<sup>5</sup> Det overraskede mange, og det førte til en historikerstrid med Possing og Thomsen som hovedpersoner.

Thomsens facon i både auditoriet og den efterfølgende polemik grænsede til det uforskammede, men hans kritik var relevant. Formuleret i få ord efterlyste han argumenter for den historiske biografis relevans for historien som videnskab (altså i modsætning til historie som underholdning eller popularisering). Det er netop denne kritik, Possing ønsker at svare definitivt på med *Ind i biografien*. Det svar og dermed forsvar for biografien tager form af en redegørelse for, hvad en biografi egentlig er:

*Ind i biografien* er et bidrag til, at læsere, kritikere og forskere kan gengive respekt for genren og bruge nogle af dens redskaber til

<sup>5</sup> Opposition og Possings svar er publiceret i: Niels Thomsen: "Historien om Frk. Zahle – er det historie?", *Historisk Tidsskrift*, bd. 92, 1992, s. 353-358; Birgitte Possing: "Den historiske biografi og historievitenskaben", *Historisk Tidsskrift*, bd. 92, 1992, s. 359-363; Nanna Damsholt: "Birgitte Possing: Viljens styrke. Natalie Zahle – En biografi om dannelse, køn og magtfuldkommenhed. Bd. 1-2. 622 s. Gyldendal 1992.", *Historisk Tidsskrift*, bd. 92, 1992, s. 433-446; Vagn Skovgaard-Petersen: "Birgitte Possing: Viljens styrke. Natalie Zahle. En biografi om dannelse, køn og magtfuldkommenhed", *Uddannelseshistorie. Årbog fra Selskabet for Dansk Skole- og Uddannelseshistorie*, 1992, s. 113-119. De to sidstnævnte er udformet som anmeldelser, men baserer sig på anmeldernes opposition.

at forstå, hvad de har med at gøre, hvad enten de er bredt eller videnskabeligt interesserede. Det er med biografien som med fodbold og politik: Alle tror på forhånd, de ved, hvad det handler om. Det gør de som regel ikke, før de har sat sig ind i spillets regler.<sup>6</sup>

„af mænd, om mænd, til mænd“?

*Ind i biografien* består af tre dele. I den første del giver Possing et overblik over, hvem der biograferes, og hvem der biograferer. Desuden kastes biografien ind i ligestillingsdebatten, da Possing hævder, at den biografiske genre har været og stadig er mandsdomineret. Dette standpunkt er Possing ikke ene om. Litteraturhistorikeren Liv Thomsen (f. 1966), nok bedst kendt for sine tv- og radioprogrammer om forskellige historiske temaer på DR, hævder f.eks. i sin *Historiens heltinder. Fortællinger fra 3000 års kvindehistorie* (2014):

I århundreder har Danmarkshistorien [...] næsten udelukkende været fortalt af mænd, om mænd, til mænd. Derfor eksisterer der rigtig mange vidnesbyrd om konger, krige og korstog, mens det kvindelige univers har været stort set fraværende i historiebøgerne.<sup>7</sup>

Dette er dog en sandhed med modifikationer, al den stund at der faktisk findes en flere hundrede år gammel tradition for netop kvindebio- grafier, den såkaldte gynæceum-tradition, hvor man kan nævne navne som Giovanni Boccaccio (1313-1375), Gilles Ménage (1613-1692), Pierre Le Moyne (1602-1672) og vor egen Leonora Christina Ulfeldt (1621-1698) som forfattere. Også flere af 1700-tallets dansk-norske biografiske forfattere interesserede sig for kvinder såsom Caspar Peter Rothe (1724-84), den mindre kendte nordmand Hans Paus (1710-70) og ikke mindst Ludvig Holberg (1684-1754), der jo udgav tobindsværket *Heltindehistorier* i 1745.<sup>8</sup>

<sup>6</sup> Possing 2015: s. 257.

<sup>7</sup> Thomsen 2014: s. 7.

<sup>8</sup> Ludvig Holberg: *Adskillige Heltinders og Navnkundige Damers Sammenlignende Historier Efter Plutarchi Maade*, København 1745; Caspar Peter Rothe: *Danmarkes og Norgis Prædelse eller de femten Stormægtige Höybaarne Danske Droninger der have været formælede med de Tolf Konger af den Höyløvlige Oldenborgiske Stamme deres udførlige Livs og Levnets Historie med Flid samlet og sammendraget saavel af Danske Aar-bøger og Tids-minder som Haandskrevne Papirer og Documenter*, København 1753, Det Kongelige Bibliotek, Håndskriftsamlingen, NKS 598 c folio; Hans Paus: *De Danske og Norske Dronningers Levnets-Beskrivelse, Af den Danske og Norske Historie Summarisk uddragen og samlet*, København 1751. Se desuden: Lud-

Rothe, Paus og Holberg interesserede sig især for dronninger og andre høje standspersoner, og de fik efterfølgere også i 1900-tallet. I 1909 udkom zoologen August Fjelstrups (1854-1914) *Damerne ved Karoline Matildes Hof*. Fjelstrup mente, at hofdammers indflydelse på politiske beslutninger var et overset kapitel i dansk såvel som udenlandsk historie, og det selv om man i erindringer og lignende kunne læse om: „adskillige Hofdamer, ældre og yngre, som sikkert har haft større Indflydelse paa vigtige Begivenheder end mange af de Mænd, hvis navne Historien har optegnet“. <sup>9</sup> Den turbulente tid omkring Christian 7. (1749-1808) og livlægen Johann Friedrich Struensee (1737-72) var ifølge Fjelstrup et ideelt udgangspunkt. Her fandt han ti hofdamer, hvis indflydelse på de politiske beslutninger var af en så markant karakter, at de alle fortjente at blive biograferet.

En anden mand, der tog historiens store kvinder alvorligt, var historikeren Palle Lauring (1909-96). I 1960 udgav han *Historiske Portrætter*, og selv om der ikke var tale om et skrift udelukkende bestående af kvindebiografier, så var det feminine køn stærkt repræsenteret med portrætter af den italienske adelskvinde Catharina Sforza (1463-1509), den spanske dronning Isabella 2. (1830-1904), Christian 4.s hustru til venstre hånd Kirsten Munk (1598-1658), den svenske dronning Christina (1626-89) og førnævnte Leonora Christina Ulfeldt. Det er tydeligt, at historiens store kvindelige personligheder fascinerede Lauring, der i 1981 fulgte denne side af sin interesse op med *Dronninger og andre kvinder i Danmarkshistorien*, som bestod af i alt 35 kvindeportrætter. <sup>10</sup>

Kvindelige forfattere har skam også kunnet, og her skal nævnes tre forsøg, som sætter Liv Thomsens bastante udmelding i relief, fordi det er eksempler på bøger af samme tilsnit som hendes egen, men altså skrevet af kvinder. Ligesom Rothe og Paus interesserede to af Danmarkshistoriens store kvindelige historikere sig for dronninger. I 1910 udgav Ellen Jørgensen (1877-1948) og Johanne Skovgaard (1879-1966) det biografiske værk *Danske Dronninger. Fortællinger og Karakteristikker*. Der er tale om et populærvidenskabeligt værk, der dog besidder en ganske solid videnskabelighed. Baggrunden for værket forklares allerede i bogens to første linjer: „Danmark har en stolt Række Dronninger, men deres Personligheder er kun i ringe Grad blevne

vig Holberg: *Adskillige store Heltes og berømmelige Mænds, sær Oriantalske og Indianiske sammenlignede Historier og Bedrifter efter Plutarchi Maade*, København 1739, bd. 2, s. 109-154.

<sup>9</sup> August Fjelstrup: *Damerne ved Karoline Matildes Hof*, København 1909, s. 11.

<sup>10</sup> Palle Lauring: *Historiske Portrætter*, København 1960; Palle Lauring: *Dronninger og andre kvinder i Danmarkshistorien*, København 1981.

Folkets Eje“.<sup>11</sup> Det nyeste eksempel stammer fra 2004, hvor historikeren Grethe Jensen (f. 1955) udgav *Kvinder i Danmarkshistorien*. Titlen afslører ikke direkte, at bogen omhandler danmarkshistoriens heltinder, men læses forordet, er man ikke længere i tvivl. Dette er heltindehistorie, og forbilledet er netop Holbergs *Heltindehistorier*.<sup>12</sup> Endnu mere tro mod Holberg er imidlertid Ritt Bjerregaard (f. 1941), der i samarbejde med en række kvindelige forfattere og med direkte hilsen til Holberg udgav *Heltindehistorier* i 1983.<sup>13</sup> I modsætning til Jensens *Kvinder i Danmarkshistorien*, der mest omhandler de store og kendte, beskæftiger *Heltindehistorier* sig for størstedelens vedkommende med kvinder, der ikke tidligere er blevet biograferet.<sup>14</sup> Der var nemlig ikke tale om portrætter af kongelige, adelige eller store enere, men kogebogsforfatteren Anne Marie Mangor (1781-1865), almuekonen Karoline Graves (1858-1932), tjenestepigen og fagforeningslederen Marie Christensen (1871-1945), skuespilleren Anna Larsen Bjørner (1875-1953) og andre.<sup>15</sup>

#### *Bogens struktur og indhold*

Mere interessant end det lidt klichéagtige opgør med den mandsdominerede historie er imidlertid Possings bud på, hvad en biografi egentlig er. Kort fortalt er en biografi:

*en fortælling om og en fortolkning af et liv. Den er ikke fiktion, men en tegning af et historisk virkeligt, levet liv, hvor hovedpersonen, som vi kalder protagonisten, er skrevet eller fortalt af en anden, nemlig biografen.*<sup>16</sup>

<sup>11</sup> Ellen Jørgensen & Johanne Skovgaard: *Danske Dronninger. Fortællinger og Karakteristikker*, København 1910, s. 21.

<sup>12</sup> Grethe Jensen: *Kvinder i Danmarkshistorien*, København 2004, s. 8-11.

<sup>13</sup> Ritt Bjerregaard: "Forord", Ritt Bjerregaard (red.): *Heltindehistorier*, København 1983, s. 7.

<sup>14</sup> Undtagelserne er Nina Bang og Bodil Koch, se Eva Bendix: "Nina Bang og Bodil Koch", Ritt Bjerregaard (red.): *Heltindehistorier*, København 1983, s. 177-219.

<sup>15</sup> Det skal nævnes, at flere af de biograferede kvinder i *Heltindehistorier* senere tildeltes en biografi i *Dansk kvindebiografisk leksikon*. Enkelte af kvinderne var desuden blevet portrætteret forinden i *Dansk biografisk Leksikon*. Der eksisterer desuden flere eksempler på kvindebiografier: Jytte Hilden (red.): *Kvinder i statsråd – kvinder på tinge*, København 2012; Eva Tønnesen: *Stærke kvinder i Roskilde. Fra enevælde til matadortid*, Roskilde 2014.

<sup>16</sup> Possing 2015: s. 29.

Dette er selvfølgelig en forenklet definition, hvilket Possing også er klar over. Biografier kan nemlig se ud på vidt forskellige måder. Derfor identificerer hun hele otte forskellige biografiske arketyper, som er „symboler og analytiske kategorier, som giver mulighed for at forstå de fleste konkrete historiske biografiers dagsorden og stil“.<sup>17</sup> I *spejl-biografien*, der må sidestilles med magistra vitæ-traditionen, tjener den biograferedes dyder eller laster enten som eksempler til efterfølgelse eller til skræk og advarsel. *Hagiografien* er et helte- eller martyrepos, der på grundlag af fakta og myter har til formål at give et panegyriske portræt af en kristen helgen eller helt. Dens udbredelse er ikke længere stor og er i stedet blevet erstattet af en anden form for hagiografi, nemlig skurkografien. Dette er ikke en arketype, men en omvendt hagiografi, hvor det glorificerende portræt er erstattet med et hånende karaktermord. *Personlighedsportrættet* har til formål at analysere den portrætteredes eventuelt skiftende karaktertræk. *Den fortolkende biografi* fokuserer på de væsentligste dele af den biograferedes liv, men udelader mindre væsentlige oplysninger. Formålet er at analysere og nytænke den biograferedes portræt, afdække konventioner, afmytologisere den historiske personlighed og afsløre nye sandheder. *Prismebiografien* fokuserer mere på strukturer end aktøren. Nok biograferes en historisk personlighed, men biografen anvender den biograferede til at åbne for en analyse af f.eks. en klasse, kultur, køn, race eller minoritet. *Liv-værk-tid-biografien* sætter den biograferede ind i en større samtidig kontekst og undersøger dynamikker mellem den biograferede og tids- og samfundsmæssige sammenhænge. Sagt på en anden måde er der tale om en historisk kontekstualisering af den biograferede. I modsætning til personlighedsportrættet og liv-værk-tid-biografien har slægtoplysninger og livskronologi ingen betydning i den *polyfone biografi*. Her er formålet en de- og rekonstruktion af den biograferedes liv ved at fortælle personens liv fra forskellige vinkler, der ikke nødvendigvis bekræfter hinanden. Den sidste af de otte arketyper er *prosopografien*, hvor flere personer tilhørende den samme afgrænsede gruppe biograferes.<sup>18</sup>

I bogens anden del præsenterer Possing seks eksempler på vellykkede og mindre vellykkede biografier, som kategoriseres i forhold til de førnævnte otte arketyper. Vi skal vende tilbage til nogle af disse senere.

I bogens tredje del beskæftiger Possing sig med fortællerstrategier. Således kan en biografi have en kronologisk fortællerstil, en tematisk

<sup>17</sup> Smst. s. 110.

<sup>18</sup> Smst. s. 89-110.

fortællerstil eller dem begge. Den kronologiske er en fortælling fra vugge til grav, der „repræsenterer dokumentationen og sandhederne om det levede liv i en fremadskridende alders- og tidslinje“.<sup>19</sup> Den tematiske anlagte fortællerstrategi er kendetegnet ved en manglende kronologi, hvor „dokumentation og sandheder [repræsenteres] gennem en række tematiske snit, der kan springe i tid og alder og dykke ned og udfolde emner og kontekster“.<sup>20</sup> Tredje del af bogen indeholder desuden en række etiske overvejelser om det at biografere. Dette er bogens bedste del, som vi dog ikke skal komme nærmere ind på, da andre dele af *Ind i biografien* synes mere presserende at diskutere.

At gennemgå bogens mangler i alle enkeltheder vil blive for omstændeligt. De skal derfor eksemplarisk drøftes under fire overskrifter: historiografisk vilkårlighed, Possings personlige aftryk, henvisningspraksis og kunsten at tælle biografier.

#### *Historiografisk vilkårlighed*

At give en forskningsoversigt over litteratur omhandlende den biografiske genre er ikke nogen nem opgave. Mængden af navnlig udenlandske studier er overvældende. Man må altså begrænse sig, og det formår Possing også stort set, når hun beskæftiger sig med det udenlandske stof. Når det kommer til nyere dansk forskningslitteratur, er behandlingen påfaldende ensidig.

Den biografiske vending og Possings egen rolle heri beskrives på den ene side temmelig detaljeret. Grethe Jensens bidrag til genren omtales rosende,<sup>21</sup> og Possing positionerer sig i forhold til Jensens begreber om en idealistisk, en strukturalistisk og en postmoderne biografi.<sup>22</sup> Vi hører imidlertid intet om Sidsel Eriksens (f. 1958)<sup>23</sup> refleksioner over biografien, selv om hun deltog i debatten med Niels Thomsen, og heller ikke om Jes Fabricius Møllers (f. 1966) relativt nylige bidrag (2009). Endnu mere påfaldende er det, at historieteoretikeren Bernard Eric Jensens (f. 1943) og litteraturhistorikeren Anne Birgitte Richards (f. 1950) *Livet fortalt* (1999) fra det store historieformidlingsprojekt kun nævnes i fodnoterne, uden at Possing går nærmere

<sup>19</sup> Smst. s. 180.

<sup>20</sup> Smst. s. 180.

<sup>21</sup> Smst. s. 24-27.

<sup>22</sup> Smst. s. 27.

<sup>23</sup> Jes Fabricius Møller: "Biografien som moderne genre", *Historisk Tidsskrift*, bd. 109, 2009, s. 504-512; Sidsel Eriksen: "Biografier som lakmus-papir. Overvejelser omkring den socialhistoriske biografi", *Historisk Tidsskrift*, bd. 96, 1996, s. 160-183.



ind på værket, der ellers metodisk (typologi, værkanalyse) har mange berøringsflader med hendes egen bog. Possing nævner ganske vist et af biografidebattens ikoniske citater, historikeren Hans Kirchhoffs (f. 1933) dødserklæring over biografien i en anmeldelse af historikeren Viggo Sjøqvists (1913-2003) *Erik Scavenius. En biografi* i *Historisk Tidsskrift* fra 1978, og hun konstaterer triumferende, at Kirchhoff tog så eftertrykkeligt fejl. Derimod tager hun ikke stilling til anmeldelsens anden forfatter Inga Flotos (f. 1937) principielle og på ingen måder forældede påpegning af den biografiske genres åbenlyse svagheder:

Den overdrevne glorificering af hovedpersonen og den alt for kraftige personificering af politiske forklaringer og konflikter. Specielt det sidste er vel overhovedet genrens vanskeligste og mest ømtålelige punkt. Forholdet mellem menneske og struktur er naturligvis et fundamentalt problem for al historieskrivning, men i biografien akcentueres problematikken, fordi genre *forudsætter* en fokusering på personligheden.<sup>24</sup>

Man kan selvfølgelig hævde, at alt dette og mere til er overflødige detaljer, men det rejser spørgsmålet: overflødige i forhold til hvad? De nævnte bidrag står ligesom Possings egne tekster centralt i den danske debat, og når de på den måde ignoreres, bliver billedet fortegnet. Hvis hun havde været mere grundig eller fokuseret lidt mindre på sit eget opgør med Thomsen, ville det ikke kun have givet billedet af den danske forskningslitteratur en bedre balance, men samtidig have givet hende mulighed for at placere *Ind i biografien* i forhold til den eksisterende forskning på en langt mere rimelig og interessant måde.

Den samme ufuldstændighed finder man i behandlingen af de ældre dele af den danske historiografi. Possing synes f.eks. ikke bekendt med den danske Plutarch-tradition. Hun omtaler den græske historikers værk *Vitae Parallelae (Bioi Paralleloi)* og hævder, at værket aldrig udkom i en dansk oversættelse.<sup>25</sup> Dette er ikke korrekt, for den danske biskop Stephan Tetens (1773-1855) udgav i perioden 1800 til 1811 en dansk udgave af *Vitae Parallelae*, og filologen Karl Hude (1860-1936)

<sup>24</sup> Inga Floto & Hans Kirchhoff: "Viggo Sjøqvist: *Erik Scavenius. En biografi*. Bind I. 1877-1920. 331 s. Og bind II. 1920-1962. 365 s. Gyldendal, København, 1973", *Historisk Tidsskrift*, bd. 78, 1978, s. 315-334, Kirchhoffs berømte "dødsklokker" over biografien står på side 333, Inga Flotos her citerede principielle bemærkninger på side s. 322. Floto anmeldte første bind (s. 315-323), mens Kirchhoff tog sig af andet bind (s. 323-334).

<sup>25</sup> Possing 2015: s. 93.



oversatte flere af biografierne til dansk og udgav dem over en længere årrække.<sup>26</sup>

Plutarch-oversættelserne er ikke de eneste, der udelades. Samme skæbne overgår alle dansk-norske 1700-talshistorikeres biografiforsøg.<sup>27</sup> Ikke engang Holbergs bidrag til biografens teori og praksis omtales.<sup>28</sup> 1700-tallets europæiske biografitradition er også kun sparsomt beskrevet af Possing. Hovedpersonerne for denne periode bliver henholdsvis Samuel Johnson (1709-84) og James Boswell (1740-95). Johnson pga. hans essay i *The Idler* fra 1759 om, hvordan en biografi skal skrives. Boswell, fordi han i 1789 forfattede en biografi om netop Johnson. En biografi, der anses som et paradigmeskifte inden for kunsten at skrive biografier, da Boswells *Life of Samuel Johnson* baserede sig på en hidtil uhørt mængde af empirisk materiale, hvilket gjorde biografien til et digert attenbindsværk. De to engelske forfatters bidrag til den biografiske genre kan ikke underkendes. Men det sene 1600-tals og 1700-tallets biografitradition var så meget mere end Johnson og Boswell.

Intet sted nævnes f.eks. de populære dødsrigehistorier som filosofen Bernard le Bovier de Fontenelles (1657-1757) *Dialogues des morts* og David Faßmanns (1685-1744) *Gespräche in dem Reiche derer Todten*, de

<sup>26</sup> Plutarch: *Levnedsbeskrivelser*, oversat af Karl Hude, København 1909-32; *Plutark's Levnetsbeskrivelser*, oversat af Stephan Tetens, København 1800-11.

<sup>27</sup> F.eks.: Otto Sperling den yngre: *O. Sperlingii jun. de foeminis eruditae collectanea, adjecto indice. Autogr. 2 Voll.*, [u. å.] Det Kongelige Bibliotek, Håndskriftsamlingen, GKS 2110 a-b kvart; Albert Thura: *Gynaecium Daniae Litteratum, Feminis Danorum, Eruditione Vel Scriptis Claris Conspicuum*, Altona 1732; Holberg 1739; Holberg 1745; Friderich Christian Schönau: *Samling af Danske Lærde Fruentimer, Som ved deres Lærdom, og Udgivne eller efterladte Skrifter have gjort deres Navne i den lærde Verden bekiendte, med adskillige mest Historiske Anmerkninger forøget, og udgivet*, København 1753; Tycho de Hofman: *Historiske Efterretninger om velfortiente Danske Adelsmænd, med deres Stamme-Tavler og Portraiter. Oversatte, forøgede og forbedrede*, København 1777; Casper Peter Rothe: *Forsøg til navnkundige Danske Mænds Levnets Beskrivelser, 1. Stykke indeholdende Danmarks forrige Riiigens Store Cantzlers Peder Græve af Griffenfelds Liv og Levnet, tilligemed alt hvad sig med Hannem haver tildraget*, København 1745; Casper Peter Rothe: *Forsøg til navnkundige danske Mænds Livs og Levnets Beskrivelse, Andet Stykke, Indeholdende den Danske Søeheldt og Vice-Admiral Peder Tordenskiolds omstændelige Livs og Heldte-Levnets Beskrivelse*, København 1747-50; Rothe 1753; Hans Paus: *Forsøg Til Navnkundige Danske Mænds Livs og Levnets Beskrivelser, Andet Stykke. Indeholdende Anledning Til den Fra Dannemarkes Riiiges Hofmester og Det Romerske Riiiges Græve, Forvandlede Til Dannemarkes Riiiges Forræder Corfitz Uhlefild, Hans Livs og Levnets Historie*, København 1746-47; Paus 1751.

<sup>28</sup> Holberg 1739: bd. I s. 4v.

franske Plutarch-efterlignere<sup>29</sup> eller den før nævnte gynæceum-tradition (kvindebiografier). Ganske vist nævner Possing Boccaccios *De mulieribus claris*, men skriftet sættes aldrig i forbindelse med gynæceum-traditionen, selv om skriftet anses som det første inden for denne genre.<sup>30</sup> I stedet kategoriseres det ligesom Boswells *Life of Samuel Johnson* som et ikke-religiøst personlighedsportræt, der fokuserer på den „enkelte personligheds karaktertræk og analyserer sig frem til en uholdt karakteristisk af en nuanceret, og måske tvetydig, personlighed, der ændrede sig gennem sit livsforløb, og hvis personligheds karakter indeholdt flere lag“.<sup>31</sup> Nu forholder det sig således, at selv om Boccaccio udelader de fleste bibelske kvinder, så portrætteres Eva, menneskehedens ifølge Bibelen første kvinde, i bogens første af 106 biografier. Biografierne er desuden alt for korte (en til seks sider) til at give en nuanceret karakteristisk af den biograferedes personlighed. For størstedelens vedkommende starter biografierne med en kort udredning om kvindens aner. Herefter følger en forklaring på hendes berømmelighed, og hvordan hun opnåede denne. Til slut udledes en moralsk pointe. *De mulieribus claris* synes derfor at have mere til fælles med den moraliserende magistra vitæ-tradition end med personlighedsportrættet.

#### *Possings personlige aftryk*

*Ind i biografien* har fået en blandet modtagelse i dagspressen. Enkelte anmeldere, som Bjørn Bredal (f. 1956), har været forbeholdne grænsende til det negative, mens andre har været positive.<sup>32</sup> Særligt Bredals anmeldelse har fremkaldt en del negativ respons både fra Lars Bukdahl (f. 1968) og fra Possing selv. Begge har anklaget Bredal for at gå langt over stregen ved at skrive en anmeldelse, der mest af alt ligner et personangreb.<sup>33</sup> Det lyder umiddelbart som en rimelig kritik, men i

<sup>29</sup> Se f.eks. René Rapin: *Les Oeuvres du P. Rapin*, Amsterdam 1709; bd. 1, s. 1-432; Antoine Varillas: *Histoire de François Premier*, Paris 1685; bd. 2, s. i-ciii.

<sup>30</sup> Se f.eks. Marianne Alenius: “Otto Sperlings 1.399 lærde kvinder og hans kilder”, *Fund og forskning i Det Kongelige Biblioteks samlinger*, bd. 51, 2012, s. 188; Vibeke A. Pedersen et al: *Dansk litteraturs historie 1100-1800*, København 2007: s. 406; Brita Rang: “Geleerde Vrouwen van alle Eeuwen ende Volckeren, zelfs oock by de barbarische Scythen”. De catalogi van geleerde vrouwen in de zeventiende en achttiende eeuw”, *Jaarboek voor Vrouwengeschiedenis*, bd. 9, 1988, s. 41.

<sup>31</sup> Possing 2015: s. 97.

<sup>32</sup> Bjørn Bredal: “Biografipolitiet rykker ud”, *Politiken. Kultur*, 10.2.2015, s. 4; Johanne Mygind: “Skriv et liv”, *Weekendavisen. Bøger*, 13.2.2015, s. 3.

<sup>33</sup> Lars Bukdahl: *Årets jammerligste anmeldelse*, 11.2.2015 <http://bukdahl.blogspot.dk/2015/02/arets-jammerligste-anmeldelse.html> (25.1.2016); Birgitte Pos-

netop dette tilfælde er det ikke så enkelt at skille person og værk. Personen Possing er overordentligt tydeligt til stede fra første bogstav til sidste punktum. Fejden med Thomsen ligger til grund for bogens eksistens. Vi får som læsere en detaljeret gennemgang af uoverensstemmelserne mellem de to historikere i bogens allerførste kapitel, mens Possing i det sidste kapitel vender tilbage til Thomsens indvendinger mod hendes doktorafhandling og den historiske biografi. Læg dertil den ovennævnte historiografi, hvor Possings person også dominerer uforholdsmæssigt.

Bredal kritiserer Possings skråsikre holdning til, hvad der gør en god eller dårlig biografi, og opfordrer ironisk til, „at der skal oprettes et biografipoliti med Birgitte Possing som overinspektør. Man kan ringe til hende og høre, om nogen har overtrådt reglerne“. <sup>34</sup> Bredal går lige til kanten med en sådan formulering, men der er noget om snakken. Dette ses af to nedenstående eksempler fra bogens anden del, hvor Possing er så sikker i sin sag, at hun synes at tilsidesætte empirisk materiale, der går imod hendes egne personlige bedømmelser.

Det første eksempel finder vi i Possings vurdering af den norske historiker Ivo de Figueiredos (f. 1966) storstilede Henrik Ibsen-biografi *Henrik Ibsen. Mennesket* (2006) og *Henrik Ibsen. Masken* (2007). De Figueiredo kritiseres for ikke at pille ved det gængse Ibsen-billede af en mand, der måtte så grueligt meget igennem, før han anerkendtes som en af sin samtids største personligheder. Dette billede er Ibsens eget, og i stedet for at forholde sig kildekritisk til en så åbenlys selvscenesættelse bekræfter de Figueiredo ifølge Possing myten om digtersfinx-en Ibsen. <sup>35</sup> Denne kritik har de Figueiredo ikke kunnet sidde overhørig. Han har i et svar kaldt Possings vurdering af hans Ibsen-biografi for groft nedladende og protesterer med følgende ord:

Alt tyder på, at hun er gået glip af den underliggende ironi i bogen. Når jeg gengiver myten om Ibsen som „en perle i mudderet“, et miskendt geni og så videre, har Possing troet, at det var mine ord. De hundreder af sider, hvor jeg, på et historisk-kritisk grundlag, forklarer, at Ibsen ikke var en perle i mudderet, ikke var miskendt og så videre, har hun åbenbart ikke læst. Og som konklusion på det hele afslutter hun med at rose mig for modigt at have opløst skellet mellem fakta og fiktion, for at have kastet al kildekritik over bord og skrevet et panegyrisk helteepos, hvor alle de gamle myter bliver genfortalt. Hvabehar? POSSING GIVER MIG

sing: „Biografien er en farlig genre“, *Politiken*, 7.5.2015, s. 9-10.

<sup>34</sup> Bredal 10.2.2015: s. 4.

<sup>35</sup> Possing 2015: s. 151-159.

altså ros, men mangler den nødvendige kompetence til at rose. Hun har simpelthen misforstået det hele, som en gymnasieelev, der ikke har fattet ironien i eksamensopgaven og dermed afleverer en besvarelse, der går stik imod det, opgaven efterspørger.<sup>36</sup>

Possing har siden fastholdt sin kritik og affejet de Figueiredo ret så kategorisk. Hun undrer sig over sin norske modparts timing, da kapitlet om Ibsen-biografien baserer sig på en artikel, Possing skrev tilbage i 2010, og som „er blevet fagfællebedømt af flere Ibsen-forskere. Det er ikke nyt for ham [de Figueiredo]“.<sup>37</sup> Forældelsesfrister og Ibsen-eksperterens blåstempling er imidlertid ikke nogen undskyldning for at undlade at forholde sig til substansen i de Figueiredos kritik. For hvorfor ignorerer Possing de Figueiredos åbenbare ironi og mange siders kildekritik, der netop gør op med det gængse billede af Ibsen? Det synes usandsynligt, at hun, som de Figueiredo antyder, ikke har læst de mange sider i biografien, hvor Ibsen-myten pilles fra hinanden. En mere oplagt forklaring har historikeren Arnhild Skre (f. 1952) præsenteret. Hun antyder, at Possing kan have misforstået de Figueiredos fokus på Ibsens selvfremsættelse og biografens meget litterære sproglige tone og derved set de Figueiredos forsøg på at pille Ibsens selvkonstruerede myte fra hinanden som en bekræftelse af selvsamme.<sup>38</sup>

Har man imidlertid læst første del af de Figueiredos biografi, er de empiriske beviser for Possings kritik svære at få øje på. Man kan, som Skre nævner, misforstå det litterære sprogbrug, men den kildekritiske tilgang til Ibsen-myten er åbenlys. Som læser af både *Ind i biografien* og *Henrik Ibsen. Mennesket* sidder man tilbage med en fornemmelse af, at Possings personlige holdning influerer på hendes videnskabelige bedømmelse.

De Figueiredos biografi – som Possing også roser – er imidlertid ikke den, der får den hårdeste medfart i bogens anden del. I kapitlet „Biografiens forelskelse“ giver Possing en kritisk analyse, der grænser til et karaktermord, af historikeren Kristian Hvidts (f. 1929) portræt af den store danske filolog og grundlægger af Det danske Sprog- og Litteraturselskab (DSL), Lis Jacobsen (1882-1961), i bogen *Forsker, furie og frontkæmper. En bog om Lis Jacobsen* (2011). Possing anser bogen for at

<sup>36</sup> Ivo de Figueiredo: „Bogdebat: Possing har simpelthen misforstået det hele“, *Politiken. Bøger*, 10.5.2015, s. 14.

<sup>37</sup> Emil Bergløv & Mette Olsen: „Danske og norske forfattere i litteraturstrid om Ibsen-biografi“, *Politiken. Kultur*, 12.5.2015, s. 3.

<sup>38</sup> Jf. Bergløv & Olsen 12.5.2015, s. 3. Se desuden: Arnhild Skre: Biografiens tilstand 2015, *PROSA Tidsskrift for sakprosa*, 2015, <http://prosa.no/essay/biografiens-tilstand-2015/> (25.1.2016)

være en fejlslagen biografi, både fordi den ikke kan kategoriseres som en af hendes otte arketyper, og fordi Hvidt etisk og kompositorisk sløser med opgaven og negligerer den guldgrube af arkivalier om og af Jacobsen, som kunne danne basis for en strålende biografi.<sup>39</sup>

Possing mener, at hendes kritik er retfærdig og i fin tråd med den overordnede reception af biografien, da: „kritikerne [gav] den en usædvanlig hård modtagelse“.<sup>40</sup> Possing indrømmer ganske vist, at nogle anmeldere var positivt stemt, men det var et fåtal. Men hvem gemmer sig bag de negative anmeldelser af bogen, og var modtagelsen virkelig så hård, som Possing hævder? Possing identificerer i alt seks anmeldelser af Hvidts biografi. Ser man nærmere på dem, har tre anmeldere meget lidt til overs for biografien,<sup>41</sup> én tager sine forbehold, men ender med at anbefale biografien,<sup>42</sup> én er overvejende positiv<sup>43</sup>, mens den sidste kaster om sig med lovord.<sup>44</sup> Helt slemt står det altså ikke til. Desuden har Possing overset to andre anmeldelser – den ene anbefaler biografien, og den anden lovpriser den<sup>45</sup> – samt et enkelt debatindlæg, der kommer Hvidt til undsætning mod en af de negative anmeldelser.<sup>46</sup>

Kaster vi et nærmere blik på de tre negative anmeldelser, er det ikke svært at identificere anmeldernes bevæggrunde for at skrive, som de gør. Sagt på en anden måde må man spørge, hvorfor lige netop kønsforskerne Anette Dina Sørensen (f. 1962) og Jytte Larsen (f. 1943) samt kønsdebattøren Leonora Christina Skov (f. 1976) stiller sig udpræget negative over for Hvidts biografi. En mulig forklaring kan

<sup>39</sup> Possing 2015: s. 131-140.

<sup>40</sup> Smst. s. 131.

<sup>41</sup> Anette Dina Sørensen: "Hvem var Lis Jacobsen egentlig?", *Politiken. Bøger*, 7.1.2012, s. 10; Leonora Christina Skov: "Er der en redaktør til stede?", *Weekendavisen. Bøger*, 16.9.2011, s. 2; Jytte Larsen: "Lis Jacobsen i en verden af mænd", *KVINFOs Webmagasin*, 11.10.2011, <http://kvinfo.dk/webmagasinet/lis-jacobsen-i-en-verden-af-maend> (5.8.2015)

<sup>42</sup> Claus Mechlenborg: "En kvinde med klare holdninger", *Kristeligt Dagblad. Bøger*, 26.10.2011, s. 7.

<sup>43</sup> Bent Blüdnikow: "Runeforskeren med de klare meninger", *Berlingske. 1. sektion*, 5.10.2011, s. 22.

<sup>44</sup> Georg Metz: "Filologisk furie og frontkæmper", *Information. Bøger*, 17.2.2012, s. 7.

<sup>45</sup> Allan Karker: "Kristian Hvidt: Forsker, furie, frontkæmper. En bog om Lis Jacobsen. Gyldendal, København 2011. 432 sider, 349 kr. ISBN 978-87-02-11727-1", *Danske Studier*, bd. 107, 2012, s. 232-235; Lone Nørgaard: "Sprogforsker, pionér og kvinde", *Jyllands-Posten. Kultur*, 15.10.2011, s. 14.

<sup>46</sup> Ole Lando: "Anmeldelse af en anmeldelse", *Politiken. Bøger*, 18.2.2012, s. 14.

være, at Hvidt aldrig tager kønsanalysen alvorligt. Således skriver f.eks. Sørensen:

Læg dertil, at det overhovedet ikke foresvæver forfatteren at reflektere over køn. End ikke tilnærmelsesvis. Sammenhængen burde ellers være oplagt. En kvindelig pioner på et stærkt mandedomineret område på et tidspunkt i historien, hvor kvinder stort set lige havde droppet pseudonymet, når de publicerede tekster i offentligheden. Hallo! Burde kønsanalysen ikke have været helt up front i læsningen af Lis Jacobsens unikke liv?<sup>47</sup>

Citatet giver et ganske godt billede af alle tre anmelderes overordnede syn på Hvidts biografi. Det er altså ikke særlig præcist at konkludere, at bogen i almindelighed fik en hård modtagelse. For det første er det ikke numerisk korrekt. For det andet kom kritikken fra en ganske bestemt, kønspolitisk fløj. Det hører med til historien.

#### *Henvi s n i n g s p r a k s i s*

Ét sted, hvor man som læser kunne efterlyse en større omhu, er i bogens fodnoter og litteraturliste. Særligt litteraturlisten er et venstre-håndsarbejde. Mindst 25 af de bøger, tidsskriftsartikler eller tidsskrifter, som nævnes i fodnoterne, figurerer ikke i litteraturlisten.<sup>48</sup> Uheldige stavfejl forvirrer ligeledes. Historikeren Alice Kessler-Harris' (f. 1941) biografi *A Difficult Woman: The Challenging Life and Times of Lillian Hellman* (2012) omtales hyppigt og rosende, men den står ikke i litteraturlisten, i hvert fald ikke under det rigtige navn, for Kessler-Harris er dér blevet til Hessler-Karris og står derfor under H i stedet for K.<sup>49</sup>

Possing har desuden opdelt litteraturlisten i litteratur, tidsskrifter, encyclopedia/lexica – hvilket i øvrigt er en noget forvirrende kombination af et entalsord og et flertalsord – aviser og andet. I sektionen med tidsskrifter undlader hun at specificere, hvilke tidsskriftsartikler der er anvendt, og nævner kun de enkelte tidsskrifter, som en eller flere tidsskriftsartikler har stået i, efterfulgt af nogle årstal. F.eks. henvises der til *Historisk Tidsskrift* 1991-2011. Det betyder, at artikler, anmeldelser osv. fra tidsskriftet, som er benyttet i bogen, ikke står anført med forfatter og titel i litteraturlisten, men kun i fodnoterne. I øvrigt er tidsskriftlistens årstal ikke dækkende, i hvert fald ikke for den benyttede

<sup>47</sup> Sørensen 7.1.2012: s. 10.

<sup>48</sup> Possing 2015: s. 262-277, n. 2, 6, 23, 39, 61, 62, 85, 99, 103, 105, 106, 134, 165, 170, 199, 203, 205, 206, 228 & s. 278-291.

<sup>49</sup> Smst. s. 282.

litteratur. Et eksempel er Kirchhoffs førnævnte anmeldelse i *Historisk Tidsskrift* i 1978, der dermed ligger uden for den angivne periode i litteraturlisten. En artikel i *Annales* af den italienske historiker Giovanni Levi (f. 1939): „Les usages de la biographie“ fra 1989<sup>50</sup> henvises der til i fodnoterne, men i litteraturlisten står der udelukkende *Annales* og intet andet. Et enkelt tidsskrift gentages også to gange i træk. Først som „Tidsskrift för genusvetenskap 2011“ og lige nedenunder som „Tidsskrift för genusvetenskap“.<sup>51</sup> Og mens *Tidsskrift för genusvetenskap* nævnes to gange, så figurerer hverken *American Historical Review*, *English Historical Review*, *Historische Zeitschrift* eller (norsk) *Historisk Tidsskrift* på listen. Dette må man ellers forvente, da disse tidsskrifter indgår i en større kvantitativ undersøgelse, vi skal kigge nærmere på senere.

Derudover er Possing påfaldende inkonsekvent i forhold til, hvor tidsskriftsartiklerne skal placeres. Flere tidsskriftsartikler figurerer nemlig i litteratursektionen, men mangler i tidsskriftssektionen. Possings egen artikel/anmeldelse af Kristian Hvidts Lis Jacobsen-biografi i *Fund og Forskning*, som hun baserer kapitlet „Biografiens forelæggelse“ på, leder man forgæves efter i tidsskriftssektionen. Den findes heller ikke under Possings eget navn i litteratursektionen. I stedet gemmer den sig tilsyneladende under historikeren John T. Lauridsens (f. 1951) navn, som er *Fund og Forsknings* redaktør. At det overhovedet er Possings artikel, som posten i litteraturlisten refererer til, afsløres derimod ikke.<sup>52</sup>

Noterne er i sig selv ikke meget bedre, og meget tyder på hastværk. I note 2 henvises der til førnævnte *Livet fortalt. Litteraturhistoriske og faghistoriske biografier i 1990'erne* (1999) redigeret af Anne Birgitte Richard og Bernard Eric Jensen, men de to forfattere er blevet til „Jens & Richard“! Desuden er Bernard Eric Jensen omdøbt til Bernard Eik Jensen i litteraturlisten.<sup>53</sup> I samme note henvises der også til „*Haavet* 1998“ (dvs. kursiveret som titel). Bogen må være Inger Elisabeth Haavets (f. 1957) biografi *Nina Grieg, kunstner og kunstnerhustru* (1998), som imidlertid ikke figurerer i litteraturlisten, så henvisningen gør ikke andet end at forvirre, da man pga. kursiveringen tror, at der er tale om en titel og ikke en forfatters efternavn. Noterne 99, 141, 207 og 217 forvirrer også eller er utilstrækkelige. Sidstnævnte er en kildehenvisning for et citat, men i noten får vi intet andet at vide end „Citat fra Kelly, Kitty, Wikipedia“.<sup>54</sup>

<sup>50</sup> Smst. s. 267 n. 77 & s. 292.

<sup>51</sup> Smst. s. 292.

<sup>52</sup> Smst. s. 284.

<sup>53</sup> Smst. s. 262 n. 2 & s. 283.

<sup>54</sup> Smst. s. 277 n. 217.



*Kunsten at tælle biografier*

Dette bringer os til den svageste del af *Ind i biografien*. I første del af bogen benytter Possing to kapitler til at føre biografien ind i nutidens køns- og ligestillingsdebat.<sup>55</sup> Possing hævder, at der eksisterer en køns-mæssig skævvridning, fordi langt størstedelen af biograferne og de biograferede er mænd. Der er for så vidt intet nyt i dette,<sup>56</sup> men til forskel fra tidligere underbygger Possing sin påstand med en større kvantitativ analyse, som beskrives nedenfor, samt en analyse af kønskvo-tienten i *Dansk biografisk Leksikon* og *Kraks Blå Bog*.

Særligt *Dansk biografisk Leksikon* får nogle drøje hug med på vejen. Overrepræsentationen af mænd i den danske nationalbiografi var direkte årsag til, at Possing og en række andre fremtrædende kvinder i 2000-01 udgav *Dansk Kvindebiografisk Leksikon*. Det var et kærkomment supplement til *Dansk biografisk Leksikon* og dansk kvindehistorie gene-relt, da det indeholder et utal af biografier om vigtige historiske kvin-der, man havde glemt at få med i *Dansk biografisk Leksikon*. Possing an-tyder, at en mandligt domineret redaktion udelod flere vigtige kvinder fra værket alene på baggrund af deres køn.

Helt så enkelt er det dog ikke, for problemet vedrører ikke kun kvin-der. I flæng kan nævnes, at forfatteren til fyrstespejlet *Alithia* (1597) Jo-hann Damgaard, den dansk-frisiske maler og revolutionær Harro Poul Kasimir Haring (1798-1870) og den danske poplegende Kim Larsen (f. 1945) heller ikke er at finde i *Dansk biografisk Leksikon*. I to af tilfæl-dene er der en god forklaring. Larsen var sandsynligvis for ung og må-ske heller ikke finkulturel nok, selv om Gasolin allerede var opløst, da første bind af tredjeudgaven af *Dansk biografisk Leksikon* udkom.

Noget lignende gør sig nok gældende for de tre kvindelige embeds-mænd, som Possing savner i *Dansk Biografisk Leksikon*: Gudrun Refs-lund Thomsen (1915-2001), Maria Topp (1919-98) og Inge Thygesen (f. 1935).<sup>57</sup> Deres betydeligste indsatser lå i 1970'erne, altså lige op til udgivelsen af *Dansk biografisk Leksikon*. Det er derfor ikke utænkeligt, at de ligesom Kim Larsen ikke er kommet med, fordi deres præstatio-ner lå for tæt på udgivelsen. En anden, der er udeladt af *Dansk biogra-fisk Leksikon*, er den nævnte Johann Damgaard. Her er forklaringen mere ligetil, da kildegrundlaget er så utilstrækkeligt, at vi ikke engang kender hans fødsels- og dødsår.<sup>58</sup> Til gengæld er det lidt af en gåde,

<sup>55</sup> Smst. s. 48-88.

<sup>56</sup> Se f.eks. Bernard Eric Jensen & Anne Birgitte Richard: *Livet fortalt – littera-turhistoriske og faghistoriske biografier i 1990'erne*, Frederiksberg 1999, s. 127-129.

<sup>57</sup> Possing 2015: s. 53-54.

<sup>58</sup> Der findes nogle få biografiske oplysninger om Damgaard i Johann Damga-ard: *Alithia. Et dansk fyrstespejl til Christian IV*, med indledning og noter af Seba-

hvorfor fantasten Harring til trods for et bemærkelsesværdigt liv og omfattende litterær produktion aldrig har fået en plads i *Dansk biografisk Leksikon*. Den banale og vel nok også mest sandsynlige forklaring er måske bare, at man glemte ham.

Pointen med disse tre mandlige eksempler er ikke, at de har gjort sig mere fortjent til en biografi i *Dansk biografisk Leksikon* end Possings kvindelige eksempler, men derimod at det ikke er så vanskeligt at pege på personer, der kunne fortjene en biografi, men som af forskellige banale og ikke nødvendigvis kønspolitiske grunde er udeladt fra det fine selskab. Listen over manglende mænd kan i øvrigt suppleres med børnebogsforfatterne Jørgen Clevin (1920-93) og Ole Lund Kierkegaard (1940-79), musikeren og skuespilleren Otto Brandenburg (1934-2007), musikeren og – ligesom Brandenburg – medstifteren af Four Jacks John Mogensen (1928-77) samt samfunds- og madkritikeren Leif Blædel (1923-2013). Blædel var desuden medstifter af Det Danske Gastronomiske Akademi, som senere optog kogebogsforfatteren Grete Grumme (1911-1997) som medlem. Possing savner Grumme i *Dansk biografisk Leksikon* og stiller sig uforstående over for, at en anden medstifter af Det Danske Gastronomiske Akademi, Mogens Brandt (1909-70) er med,<sup>59</sup> men „udelukkelsen“ har altså også ramt Blædel.

Også når det kommer til biografier i form af monografier, står det sløjt til med ligestillingen ifølge Possing. På baggrund af en stort anlagt optælling af anmeldelser af biografier i det førende historiske tidsskrift fra Danmark, Norge, Sverige, England, Frankrig, Tyskland og USA i perioden 2000 til 2011 fastslår Possing, at manden dominerer den biografiske genre, både når det kommer til, hvem der biograferer, og hvem der biograferes. Med hensyn til andelen af kvindelige biografer synes udviklingen dog at gå i den rigtige retning, idet Possing konkluderer, at „andelen af kvindelige biografer [er] steget fra 18 % til 28 %“. <sup>60</sup> Det går altså fremad, selv om det af den tilhørende graf fremgår, at andelen af kvindelige biografer i 2011 var på 18 procent!<sup>61</sup>

Med hensyn til andelen af biograferede kvinder er der en lille, men langt fra imponerende fremgang fra 10 % i 2000 til 15 % i 2011.<sup>62</sup> Årsagen til, at statikken ikke viser en mere ligelig fordeling mellem kønnene, er ifølge Possing de kønsstereotyper, som biograferne enten bevidst eller ubevidst styres af, når de vælger, hvem der skal biograferes.

stian Olden-Jørgensen, København 2003, s. 26-27.

<sup>59</sup> Possing 2015: s. 56.

<sup>60</sup> Smst. s. 67.

<sup>61</sup> Smst. s. 67.

<sup>62</sup> Smst. s. 65.

Mandlige biografer interesserer sig hovedsageligt for hærførere, konger, politikere, opdagelsesrejsende, erhvervsdrivende og intellektuelle, mens kvinderne har kastet deres kærlighed på dronninger, kvinderne bag de store mænd, kulturpersonligheder, og hvad Possing kalder samfundspionerer.<sup>63</sup>

Hvad baserer Possing denne generalisering på? Som tidligere nævnt er Possings metode ikke at tælle *udgivelser*, men *anmeldelser* af biografier i en række store historiske tidsskrifter i perioden 2000 til 2011. Der er udvalgt ét tidsskrift for hvert land: *American Historical Review*, *English Historical Review*, *Historische Zeitschrift*, *Annales*, (svensk) *Historisk Tidskrift*, (norsk) *Historisk Tidsskrift* og (dansk) *Historisk Tidsskrift*. De biograferede er efterfølgende blevet inddelt i tretten forskellige kategorier. F.eks. vil en konge som Christian 7. (1749-1808) høre til kategorien „Konger og kejsere“, mens Jens Otto Krag (1914-78) skal placeres under kategorien „Statsmænd og politikere“.

Man kan spørge sig selv, om det ikke havde været mere hensigtsmæssigt at tælle biografier ved hjælp af udgivelser og bibliografiske emnekoder, men Possing begrundet sin optælling af anmeldelser på følgende måde:

for det første at få et billede af, hvilke typer af biografier der kanoniseres fra selve udgivelsen ved at *blive anset som væsentlige* nok til at få en anmeldelse i et af det relevante lands førende tidsskrifter. For det andet at se, hvilke biografier der af fagfolk blev opfattet som nationalt standardsættende.<sup>64</sup>

Argumentet er altså, at en anmeldelse i de nævnte tidsskrifter er lig med kanonisering og accept af et videnskabeligt establishment af historikere. Spørgsmålet er, om det er rigtigt? Det korte svar er nej! Nok har Possing valgt nogle af de mest respekterede historiske tidsskrifter, men anmeldelserne i disse tidsskrifter er ikke nødvendigvis repræsentative for hele det nationale fagmiljø, men afspejler snarere de siddende redaktioners linje.

For at eksemplificere dette skal vi blot kigge i anden del af *Ind i biografien*, hvor Possing har lutter roser tilovers for førnævnte Kessler-Harris' biografi *A Difficult Woman: The Challenging Life and Times of Lillian Hellman*. Ifølge Possing sammenflettede Kessler-Harris på forbillig vis liv-værk-tid-biografien med den polyfone biografi og gav et modigt portræt af den amerikanske dramatiker Lillian Hellman (1905-84). Hendes biografi affødte adskillige positive anmeldelser og

<sup>63</sup> Smst. s. 86-88.

<sup>64</sup> Smst., s. 64.

endda en nominering til Pulitzerprisen.<sup>65</sup> Possings positive vurdering af Kessler-Harris' biografi skal ikke bestrides. Der er uden tvivl tale om en biografi af høj standard, som ud over en Pulitzer-nominering har været med i opløbet til *The Plutarch Award*.<sup>66</sup> Anmeldt blev den skam også, men hverken i *American Historical Review* eller *English Historical Review*, og dette undlader Possing at nævne. Den blev altså ifølge Possings metode ikke kanoniseret eller anset som standardsættende af det amerikanske eller det engelske historikermiljø.

Et andet eksempel finder vi i Possings gennemgang af den biografiske genres tilstand i historikermiljøet i Frankrig. Her benyttes tidskriftet *Annales. Histoire, Sciences Sociales*, der uden tvivl hører til blandt Frankrigs ypperste historiske tidsskrifter, men hvis man ønsker at få et indblik i franske historikers generelle holdning til biografier, skal man ikke kigge her. Den såkaldte Annales-skole, som tidskriftet er organ for, er kendt for at beskæftige sig med strukturer, ikke aktører. Manglen på anmeldelser af biografier i *Annales* afspejler simpelthen tidskriftets teoretiske ståsted og profil og kan ikke tolkes som udtryk for den generelle holdning blandt franske historikere. Ved at gøre dette kommer Possing fejlagtigt til at karakterisere franskmændene som „relativt anti-biografiske“.<sup>67</sup>

Possing burde i stedet have skævet til et andet af Frankrigs store historiske tidsskrifter, *Revue Historique*. Hvor der i perioden fra 2000 til 2011 kun blev anmeldt 27 biografier begået af franskmænd i *Annales*, er tallet for *Revue Historique* næsten det tredobbelte, nemlig 75. Dette tal er endda konservativt sat, fordi jeg kun har medtaget bøger, hvor en enkelt person biograferes. Det betyder f.eks., at en Jean-Marc Binot: *Héroïnes de la Grande Guerre* (Paris 2008), hvor en mandlig forfatter har givet os hele fjorten kvindeportrætter, ikke er talt med.<sup>68</sup>

Ligesom man må sætte spørgsmålstegn ved valget af *Annales* som målestok for franskmændenes syn på biografien, så må man betvivle værdien af at anvende det danske *Historisk Tidsskrift* som pålidelig vejleder til de danske historikers syn på biografien. Nok rangerer tidskriftet højt blandt danske historiske tidsskrifter, men i forhold til, hvor mange biografier der anmeldes, kan det ikke bruges. Det skyldes noget så banalt som, at redaktørerne af *Historisk Tidsskrift* i den omtalte periode ikke prioriterede anmeldersektionen synderligt højt. Det er almen viden i miljøet og ses tydeligt, hvis man bladrer lidt i tidsskrif-

<sup>65</sup> Smst., s. 115-123.

<sup>66</sup> <http://biographersinternational.org/about/annual-awards/the-plutarch-award/> (3.7.2015)

<sup>67</sup> Possing 2015: s. 84.

<sup>68</sup> Anmeldelser af ikke-franske forfattere er ikke talt med.

tet, men fremgår også ved en enkel sammenligning: I *Historisk Tidsskrift* fra 2007 finder man i alt blot 28 anmeldelser, mens der samme år i det svenske *Historisk Tidsskrift* er otte gange så mange (219), i det norske *Historisk Tidsskrift* dobbelt så mange (55), i *American Historical Review* ikke mindre end 912, i *English Historical Review* „kun“ 379, i *Historische Zeitschrift* dog immervæk 237 og i *Annales* 231, altså lidt over otte gange så mange. Ligeledes skal det bemærkes, at størrelsen på *Historisk Tidsskrift* også influerer på antallet af biografier. Da der er tale om det i sidetal mindste af de syv tidsskrifter, vil antallet af anmeldelser naturligt nok være mindre. Disse voldsomme proportionsforskelle betyder for repræsentativiteten og sammenligningerne på tværs af lande synes Possing ikke rigtig at have gjort sig klart.

Det er heller ikke altid til at vide, hvilke biografiske værker Possing tæller med, for det beskrives ikke ret udførligt, hvilke kriterier en bog skal opfylde for at blive talt med. Dette er et problem, for det er ikke altid ligetil at skelne den historiske biografi fra andre former for historie som f.eks. virksomhedshistorie.<sup>69</sup> Og hvad med antologier? Disse ville normalt ikke regnes som biografier, men hvis vi skal tro brødteksten i *Ind i biografien*, så tælles i hvert fald antologien *Revolusjon, kjærlighet, diplomati. Aleksandra Kollontaj og Norden* (2008) med i statistikken i norsk *Historisk Tidsskrift*.<sup>70</sup> Det synes lidt søgt at optage denne antologi som en norsk biografi, for nok har flere norske forskere bidraget med kapitler til værket, men personer fra Finland og Rusland har ligeledes bidraget.

Uklarhederne i kriterierne ville være mindre problematiske, hvis Possings optællinger i øvrigt kunne kontrolleres. Det nævnes ganske vist i en note, at det empiriske materiale, som ligger til grund for statistikkerne, „kan ses og læses i bilag til bogen her og/eller på hjemmesiden hertil“.<sup>71</sup> Bilagene er ikke kommet med i bogen, der findes ingen henvisning til en internetadresse, og det har ikke været muligt at finde materialet på nettet. Formuleringen må altså repræsentere aldrig realiserede planer. Dette er en skam, for materialet vil måske kunne opklare Possings optællingsmetode og samtidig afklare, hvad der har forårsaget nogle iøjnefaldende fejl i optællingen.

Som et forsøg på at kontrollere tællemetoden har jeg optalt anmeldelser af biografier i dansk *Historisk Tidsskrift* og norsk *Historisk Tidsskrift* i perioden 2000 til 2011. Possing angiver, at der i dansk *Historisk Tidsskrift* skulle have været anmeldt 24 biografier i den nævnte periode. Dette tal svarer til værker, der i biblioteksregistranten er registre-

<sup>69</sup> Jensen & Richard 1999: s. 126-127.

<sup>70</sup> Possing 2015: s. 85.

<sup>71</sup> Smst., s. 265 n. 57.

ret med emnekoden for biografier 99.4.<sup>72</sup> Men hvis vi ser nærmere på, hvem der biograferes, passer tallene ikke længere. I Possings oversigt findes der i den nævnte periode slet ingen anmeldelser af erhvervsdrivende og kun en enkelt biografi om en mandlig intellektuel. Det er usædvanlig svært at finde ud af, hvem denne enkelte intellektuelle mand skulle være. Det kan enten være fysiologen Poul Brandt Rehberg (1895-1989), lægen Ole Bang (1788-1877), økonomen John Kenneth Galbraith (1908-2006) eller historikeren Johannes Steenstrup (1844-1935). Med andre ord er der for mange om buddet til den ene intellektuelle post. Man spørger også sig selv, hvor Possing har placeret VEL-UX-grundlæggeren Villum Kann Rasmussen (1909-93) og ingeniøren Alexander Foss (1858-1925), når der i perioden ikke skulle være anmeldelser af erhvervsfolk. Værst ser det dog ud for biografier om kvinder, for jeg har kun kunnet finde to (Mathilde Fibiger og Inger Merete Nordentoft), mens Possing angiver tallet fem.<sup>73</sup>

Der kan være flere forklaringer på diskrepansen. Måske har jeg overset noget eller misforstået optællingsmetoden, men tvivlen på resultaterne styrkes af flere tegn på manglende overblik. I teksten nævner Possing udtrykkeligt, at følgende fem personer blev biograferet og anmeldt i perioden 2000-2011: Mathilde Fibiger (1830-72), Margrethe Vullum (1846-1918), Natalie Zahle (1827-1913), Jens Otto Krag (1914-78), og Corfitz Ulfeldt (1606-64).<sup>74</sup> Det er korrekt, at biografier om Fibiger, Zahle og Krag så dagens lys i nullerne. Bodil Wamberg (f. 1929) udkom med *Passionsblomsten. En biografisk fortælling om Mathilde Fibiger*, Bo Lidegaard (f. 1958) med tobindsværket *Jens Otto Krag 1914-1978* og Possing selv med *Zahle. At vække sjælen*, som på engelsk fik titlen *Zahle. Awaking the Promising Soul*. Sidstnævnte er dog aldrig blevet anmeldt i *Historisk Tidsskrift*, så den hører jo ikke med i statistikken. Historikeren Steffen Heibergs (f. 1945) *Enhjørningen Corfitz Ulfeldt* udkom ganske rigtigt i 2003, men her var der tale om en genudgivelse. Førsteudgaven udkom i 1993 og blev anmeldt i *Historisk Tidsskrift* i 1995. Fjerdeudgaven fra 2003 blev derimod ikke anmeldt, så den burde heller ikke tælle med.<sup>75</sup> Det samme gælder Hanne Engbergs (f. 1935) biografi *En*

<sup>72</sup> Således tælles antologien Per Friedrichsen et al (red.): *Ole Rømer: videnskabsmand og samfundstjener*, København [Tåstrup] 2004 med, da denne er registreret med emnekoden 99.4, mens Jes Fabricius Møller: *På sejrns vej – historien om Skolesamvirket Tvind og dets skaber Mogens Amdi Petersen*, København 1999 udledes, da denne – trods et portræt af Mogens Amdi Petersen – ikke er kategoriseret under 99.4 i Det Kongelige Biblioteks søgeregistrant.

<sup>73</sup> Possing 2015: s. 80.

<sup>74</sup> Smst. s. 82, 85.

<sup>75</sup> Benito Scocozza: "Steffen Heiberg: Enhjørningen. Corfitz Ulfeldt. København. Gyldendal 1993. 285 s. ill.", *Historisk Tidsskrift*, bd. 95, 1995, s. 185-193.

*frigørelshistorie. Margrethe Vullum 1846-1918*.<sup>76</sup> Denne biografi udkom i 1994 og hører således heller ikke til statistikken for årene 2000-2011. To rigtige ud af fem er ikke tillidsvækkende.

Forvirringen bliver endnu større, hvis vi kaster et blik på note 10. Her står der, at „En gennemgang af *Historisk Tidsskrift* fra 1991-2011 viser, at tidsskriftet har anmeldt 24 udkomne biografier“.<sup>77</sup> Det er som nævnt identisk med tallet for perioden 2000-11, så hvis det holder stik, skulle der altså ikke være anmeldt én eneste biografi i *Historisk Tidsskrift* i perioden 1991 til 1999. Det er selvfølgelig ikke tilfældet. Ved en gennemgang af tidsskriftet i denne periode fremgår det, at 26 historiske biografier blev anmeldt.

Det bliver ikke meget bedre, hvis vi kaster os over statistikken fra Norge. Med hensyn til anmeldelser i norsk *Historisk Tidsskrift* af biografier omhandlende kvinder passer pengene – hvis vi altså medregner den førnævnte antologi *Revolusjon, kjærlighet, diplomati. Aleksandra Kollontaj og Norden*. I alt anmeldes der i perioden seks biografier med kvindelige hovedpersoner. Når vi imidlertid når til mændene, stemmer tallene ikke overens. Endnu engang synes årsagen at være, at Possing tæller biografier med, der ikke er anmeldt i den angivne periode. Possing nævner, at Christian 4. skulle være blevet biograferet i Norge. Her er der med al sandsynlighed tale om politikeren og forfatteren Lars Roar Langslets (f. 1936) *Christian IV. Konge av Danmark og Norge*, men den er fra 1997, og på trods af, at Langslet var en prominent norsk kulturpersonlighed, er bogen aldrig blevet anmeldt i det norske tidsskrift. Et andet bud kan være *Christian IV and his Navy. A Political and Administrative History of the Danish Navy 1596-1648* (2006), som anmeldtes i 2009.<sup>78</sup> Men det ville være misvisende at definere denne bog – der for øvrigt er skrevet af en skotsk-dansk historiker og ikke en nordmand – som en biografi.

Efter sigende skulle nordmændene også have produceret en biografi om Christian 7. i perioden. Der findes ganske rigtigt en anmeldelse af en biografi om den dansk-norske konge i tidsskriftet med titlen *Den afmægtige – en biografi om Christian 7.* (2008), men denne bog er forfattet af den danske – ikke norske – historiker Ulrik Langen (f. 1966), der i øvrigt ikke ligefrem hører til fagets stille eksistenser. Det samme

<sup>76</sup> Grethe Jensen: “Hanne Engberg: En frigørelshistorie. Margrethe Vullum 1846-1918. København, Gyldendal, 1994. 386 s., ill. “, *Historisk Tidsskrift*, bd. 95, 1995, s. 216-218.

<sup>77</sup> Possing 2015; s. 263 n. 10.

<sup>78</sup> Per G. Norseng: *Martin Bellamy, Christian IV and his Navy. A Political and Administrative History of the Danish Navy 1596-1648*, Brill, Leiden-Boston 2006, *Historisk Tidsskrift*, 2009, bd. 88, s. 754-760.



synes at være overgået den engelske historiker Adrian Goldsworthy (f. 1969), hvis Cæsar-biografi er talt med blandt norske biografier, den engelske historiker Timothy Bolton og hans *The Empire of Cnut the Great. Conquest and the Consolidation of Power in Northern Europe in the Early Eleventh Century* (2009) samt den svenske historiker Eva Helen Ulvros' (f. 1954) *Oscar I – en biografi*.<sup>79</sup> De to, Knud den Store og Oscar I, var ganske vist også konger af Norge, men det bliver deres biografier ikke norske af. Man spørger umiddelbart sig selv, om lignende fejl har sneget sig ind i de andre optællinger. Hvis Langen, Goldsworthy, Bolton og Ulvros er blevet til nordmænd, så er risikoen for, at englændere er forvekslet med amerikanere i *American Historical Review* og amerikanere med englændere i *English Historical Review* stor.

### *Konklusion*

*Ind i biografien* er en velskrevet bog, hvor forfatterens fortællerglæde og interesse for emnet skinner igennem. Som læser tages man fast i hånden, og der gives ikke slip, før det sidste punktum er sat. Bogen indeholder nogle solide kapitler om biografens fortællerstrategier og de etiske overvejelser ved at biografere. Også kapitlet om biografens otte arketyper har sine styrker, men det sløse akademiske håndværk er ikke kun en ærgrelse for pedantiske anmeldere og bibliometriske regnedrenge. Det er netop på de punkter, hvor Possing relaterer sig til den øvrige forskning, både den ældre og den nyere, den er gal. *Ind i biografien* giver med andre ord et godt indblik i Birgitte Possing som biograf, men ikke noget pålideligt indblik i genren og slet ikke noget sikkert overblik over forskningen.

*Kristoffer Schmidt*

<sup>79</sup> Possing 2015: s. 82.